

UOT: 342.922

İlkin ƏLƏKBƏROV

Daxili İşlər Nazirliyi Polis Akademiyası
 “Daxili işlər orqanlarının inzibati fəaliyyəti”
 kafedrasının müəllimi, polis leytenantı
 email: ilkinalakbar14@bk.ru

DÖVLƏT QULLUĞU, ONUN TƏŞKİL EDİLMƏSİ VƏ HƏYATA KEÇİRİLMƏSİ TƏCRÜBƏSİNİN İNKİŞAFI

Açar sözlər: dövlət qulluğu, dövlət qulluqçusu, dövlət orqanı, qulluq borcu, hüquq, qanunvericilik, polis, polis əməkdaşı.

Ключевые слова: государственная служба, государственный служащий, государственный орган, служебный долг, право, законодательство, полиция, сотрудник полиции.

Key words: public service, civil servant, public authority, official duty, law, legislation, police, police officer.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 55-ci maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları dövlət orqanlarında qulluq etmək hüququna malikdirlər. Dövlət orqanlarının vəzifəli şəxsləri Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları sırasından təyin edirlər [1, s.19]. Əcnəbilər və vətəndaşlığı olmayan şəxslər isə qanunla müəyyənləşdirilmiş qaydada dövlət qulluğuna qəbul edilə bilərlər. Milli qanunvericiliyə görə dövlət qulluğunun anlayışı müəyyən edilmişdir. Daha dəqiq desək, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və digər qanunvericilik aktlarına uyğun olaraq dövlətin məqsədlərinin və funksiyalarının həyata keçirilməsi sahəsində dövlət qulluqçularının öz vəzifə səlahiyyətlərini yerinə yetirməsi dövlət qulluğu adlanır. hüquqi təbiətinə görə dövlət qulluğu hüquq vasitəsilə yaranır. Dövlətlə dövlət qulluqçusu arasında yaranan münasibətləri və dövlət qulluqçularının hüquqi vəziyyətini nizamlayan normalar dövlət qulluğu institutunu yaradır. Dövlət qulluğu institutuna

konstitusiyaya, əmək, mülki, maliyyə, inzibati və digər hüquq sahələrinin normaları da daxildir. Dövlət qulluğu haqqında qanun icra, qanunvericilik və məhkəmə hakimiyyətləri orqanlarının aparatlarında dövlət qulluğu keçən qulluqçulara şamil edilir. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2000-ci il 21 iyul tarixli Qanununa əsasən qeyd edə bilərik ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidentinə və vitse-prezidentlərinə, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatlarına, Azərbaycan Respublikasının Baş nazirinə və onun müavinlərinə, Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin hakimlərinə, Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinə (Ombudsmana), Azərbaycan Respublikası mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərlərinə və onların müavinlərinə, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının sədrinə, sədr müavinlərinə, katibinə və üzvlərinə, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədrinə, sədr müavininə və auditorlarına, yerli icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərlərinə (başçılarına), Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin deputatlarına, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Baş nazirinə və onun müavinlərinə, Naxçıvan Muxtar Respublikası mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının rəhbərlərinə, habelə hərbi qulluqçulara adı çəkilən qanun şamil olunmur [2]. Digər bir bənddə isə müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının tabeliyində olan müəssisələrin işçilərinə şamil edilmir. Bu müddəlardan belə nəticəyə gəlirik ki, mərkəzi icra hakimiyyəti orqanla-

rının rəhbərləri və onların müavinləri eyni zamanda tabeliyində olan müəssisə əməkdaşları dövlət qulluqçusu statusu daşımır. Qanunvericilik mərkəzi icra hakimiyyətim orqanının rəhbərinə və müavinlərinə idarəetmə prosesində daha böyük subyekt hesab etdiyindən onlara dövlət qulluqçusu statusu vermir. Lakin həmin mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının aparatlarının çalışan işçiləri dövlət qulluqçusu statusu daşıyır.

Azərbaycan Respublikasında son illərdə müəssisə tələblərə cavab verən dövlət qulluğu sisteminin formalaşdırılması istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır. 2000-ci ildən başlayaraq dövlət qulluğunun qanunvericilik bazasının yaradılması, dövlət qulluqçularının pensiya və digər sosial hüquqlarının təmin edilməsi işinin yaxşılaşdırılması məqsədi ilə bir sıra normativ hüquqi aktlar qəbul edilmişdir. Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İcra Aparatının (indiki Administrasiyasının) və Avropa İttifaqının “TACİS” proqramının “Dövlət qulluğu sahəsində islahatların həyata keçirilməsi üzrə birgə layihə”si çərçivəsində kadrlar və dövlət qulluqçuları haqqında məlumatları əhatə edən vahid informasiya sisteminin yaradılması üzrə müəyyən iş aparılmışdır.

Nəzərə alınması zəruridir ki, dövlət-qulluq münasibətlərinin sosial vacibliyi nəzərə alınmaq şərti ilə müvafiq nəzarət mexanizmi müəyyən edilmişdir. Həmin nəzarət mexanizmi quruluşuna görə “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiqinə nəzarətdən, dövlət qulluğunun normativ-metodik təminatından, Azərbaycan Respublikasında dövlət qulluqçuları kateqoriyasına aid edilən şəxslərin siyahısının müəyyən edilməsindən təşkil edilmişdir. Qeyd edilən fəaliyyət Azərbaycan Respublikasının Dövlət Qulluğu İdarəetmə Şurası tərəfindən həyata keçirilir.

Təcübi baxımdan dövlət qulluqçusu öz vəzifələrini bilavasitə dövlət orqanlarında (onların struktur vahidlərində, habelə xüsusi dövlət qulluğu ilə əlaqədar dövlət orqanlarının strukturuna daxil olan digər qurumlarda) həyata keçirir. Yeri gəlmişkən qeyd edək ki, dövlət orqanı Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilmiş hüdudlarda dövlətin məqsəd və funksiyalarını həyata keçirən, Azərbaycan Res-

publikasının dövlət büdcəsindən, Naxçıvan Muxtar Respublikasının büdcəsindən maliyyələşdirilən, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və Azərbaycan Respublikasının qanunlarına uyğun olaraq yaradılan dövlət təsisatıdır. Qanunvericinin mövqeyindən aydın olur ki, dövlət orqanlarında vəzifələr həmin vəzifələrin funksiyalarının məzmunundan, səlahiyyətlərinin mənbəyindən və tutulması üsullarından asılı olaraq inzibati və yardımçı vəzifələrə bölünür. Dövlət qulluğu vəzifəsini tutan şəxsin səlahiyyət və funksiyalarının hüdudları həmin orqanın səlahiyyətindən asılı olaraq müəyyən edilir [2].

Vəzifə dövlət qulluqçusunun xidməti vəzifələrini, hüquqların dairəsini və məsuliyyət həddini, onun peşə hazırlığına aid olan tələbləri müəyyən edir. O, qulluqçu tərəfindən görülən işin məzmununu əks etdirir, onun hüquqi vəziyyətini müəyyən edir. Hər bir vəzifə sərəncam vermə qaydasında yaranır. Səlahiyyətli orqanların hüquqi aktları ilə bu vəzifənin adı, xidməti iyerarxiyada onun yeri, onun tutulma qaydası və s. halları müəyyən edilir. Dövlət orqanının ştat cədvəlində vəzifələrin adları həmin orqanın fəaliyyətinin profilini əks etdirməlidir. Dövlət qulluqçuları öz vəzifə borclarını yerinə yetirərkən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasını və qanunlarını rəhbər tutmalıdır. Siyasi partiyaların və ictimai birliklərin qərarlarının dövlət qulluqçularının fəaliyyətinə heç bir aidiyyəti yoxdur.

“Dövlət qulluqçusu” anlayışı haqqında təsəvvür əldə edilməsi üçün onun mahiyyətini özündə ehtiva edən “xidmət” termininə diqqət yetirilməsi məqsədəuyğundur. Professor Ağamusa Axundovun fikrincə, xidmət termini qulluq göstərmə, əmək, zəhmət mənasını verir [3, s.139]. Xidmət ödənişli, ictimai faydalı fəaliyyətin növlərindən biridir. O, özündə idarəetmə ilə bağlı zəruri xidmətləri, eləcə də insanlara sosial-mədəni xidmət göstərilməsini nəzərdə tutur. Dövlət qulluğu ictimai xidmətin bir növü olub, inzibati hüququn fərdi subyektlərinin əsas qrupunu təşkil edir.

Tədqiqatımız daxilində dövlət qulluğunun xüsusi növlərinə diqqət edilməsi məqsədəuyğun sayıla bilər. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 2.3-cü bəndi deməyə əsas verir ki, daxili işlər orqanlarında çalışan

şəxslərin fəaliyyətini dövlət qulluğunun xüsusi növünə aid edək. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 148-ci maddəsinə uyğun olaraq normativ hüquqi aktlar sırasında qanunlar iyerarxiya baxımından 3-cü pillədə qərarlaşır. “Azərbaycan Respublikasının daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında Əsasnamə” Azərbaycan Respublikasının 2001-ci il 29 iyun tarixli Qanunu ilə təsdiq edilmişdir. Deməli, adı çəkilən Əsasnamə milli qanunvericiliyin tərkib hissəsi olan müstəqil hüquqi tənzimləmə aktıdır. Odur ki, daxili işlər orqanlarında xidmətin dövlət qulluğunun xüsusi növü kimi detallı müəyyən edilməsi və aidiyyəti üzrə tənzimləmə məsələləri bu normativ sənəddə öz əksini tapmışdır. Vurğulanması vacib sayıla bilər ki, daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında qanunvericilik Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və digər normativ hüquqi aktlarla yanaşı, polis əməkdaşı ilə əlaqədar olaraq “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikasının 1999-cu il 28 oktyabr tarixli Qanununa əsaslanır. Adı çəkilən qanun ilə polis və polis əməkdaşının anlayışları aşağıdakı redaksiya müəyyən edilmişdir:

“Polis” - Azərbaycan Respublikasının icra hakimiyyətinə mənsub oolan vahid mərkəzləşdirilmiş hüquq-mühafizə orqanıdır.

“Polis əməkdaşı” – polis orqanlarında müəyyən vəzifə tutan və bu Qanunla müəyyənləşdirilmiş səlahiyyətləri həyata keçirən dövlət qulluqçusudur [4, s.3].

Normativ hüquqi aktları təhlil edərək bu nəticəyə gəlirik ki, “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 2.5-ci bəndində qeyd edilir ki, müvafiq icra hakimiyyəti orqanla-

rının tabeliyində olan müəssisələrinin işçilərinə adı çəkilən qanun şamil edilmədiyindən, həmin müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarına daxili işlər orqanları aid edilmir. Bütün xüsusi dövlət qulluqçuları dövlət qulluqçusu sayıldığı halda, bütün dövlət qulluqçuları xüsusi dövlət qulluqçuları hesab edilmir.

Daxili işlər orqanlarında xidmətə qəbul edilən və dövlət qulluğundan daxili işlər orqanlarında xidmətə keçirilən şəxslərə xüsusi rütbə verilməklə onların dövlət qulluğuna malik olduqları ixtisas dərəcəsi “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun nəzərə alınır. Ümumiyyətlə, “Daxili işlər orqanlarında xidmət keçmə haqqında Əsasnamə”də “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa münasibətdə bir çox blanket normalar mövcuddur.

Göründüyü kimi, dövlət qulluqçusunun tutduğu vəzifə səlahiyyətlərini müəyyən edən xüsusi hüquq və vəzifələr dövlət orqanının vəzifə və funksiyalarından törəyir. Xüsusi hüquq və vəzifələr qanun və qanunqüvvəli aktlarda (nizamnamə, əsasnamə, vəzifə təlimatları və s.) öz əksini tapır. Dövlət qulluqçuları bütünlüklə hüququn subyektləri hesab olunur. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası və digər qanunvericilik aktları ilə qəbul edilmiş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqları, eləcə də vəzifələr onlara şamil olunur. Təbii ki, dövlət qulluqçularının tərkib müxtəlifliyi onların iş şəraitinin də müxtəlifliyini şərtləndirir. Dövlət orqanlarının səlahiyyətlərinin həyata keçirilməsi üzrə onların funksional təyinatı da müxtəlif olur.

İstifadə edilən ədəbiyyat:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Bakı, Hüquq Yayın Evi-2016.
2. Elektron resurs: <https://www.e-qanun.az/framework/4481>. “Dövlət qulluğu haqqında” Azərbaycan Respublikasının 2000-ci il 21 iyul tarixli Qanunu.
3. Ağamusa Axundov. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Bakı, “Elm” nəşriyyatı, 2005.
4. “Polis haqqında” Azərbaycan Respublikasının 1999-cu il 28 oktyabr tarixli Qanunu. Bakı, Hüquq Yayın Evi-2020.

Пкин Алекберов**State service, development of experience in its organization and implementation**

In the article, the author conducted a study on public service. The study provides clarifications regarding the special types of public service. A number of issues related to the state service of a police officer were also raised.

Илькин Алекберов**Государственная служба, освоение опыта ее организации и проведения**

В статье автор провел исследование о государственной службе. В исследовании даются разъяснения относительно особых видов государственной службы. Также был затронут ряд вопросов, связанные о прохождении государственной службы сотрудника полиции.

Rəyçi: h.ü.f.d., dos. Hikmət Eyvazov